

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
VERİMLİLİK
ÇOCUK EMEĞİ
İŞ HUKUKU
SOSYAL POLİTİKA
KALİTE
TOPLUM HEKİMLİĞİ

Kasım - Aralık 1998 Sayı: 41

- İşçi Sağlığı İş Güvenliği'nde "Grup"çu ve "Kişisel" Çözümlerin Çekişmesi
 - İşyerinde "Çıkartma ve Kurtarma" İşlerinde Acil Müdahale Ekipleri
 - İşyerinde Tehlikeleri Kontrol Altına Almanın Altı Yolu
 - Toplumsal Duyarlılığın Geliştirilmesi Konulu Atölye Çalışması
- İzmir-Karşıyaka Gecekondu Mahallelerindeki İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Bir İşte Çalışmış Olma ve Ortaokulu Devam Etme Tutumları ve Gelecekteki Meslek Beklentileri
 - Yaşlanmamış Kareler
 - Prof. Dr. Nusret Fişek Anıldı
- Oldukça Canlı İki Ay Geçiren Vakıf, Toplumda İlgili ve Gönüllü Odağı Olmayı Sürdürüyor
 - TÜBİTAK Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu Raporu: Enerjinin Etkin Kullanımı ve Sürdürülebilir Enerji Yaklaşımı

İÇİNDEKİLER

- **Damla**
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği'nde "Grup"çu ve "Kişisel" Çözümlerin Çekişmesi.....Doç. Dr. A. Gürhan Fişek
- **İşçi Sağlığı**
İşyerinde "Çıkartma ve Kurtarma" İşlerinde Acil Müdahale Ekipleri.....Kim. Y. Müh. Mustafa Taşyürek
- **İşçi Sağlığı**
İşyerinde Tehlikeleri Kontrol Altına Almanın Altı Yolu.....Fiz. Y. Müh. Haluk Orhun
- **İş Güvenliği**
Karikatür.....Feridun Yüksel
- **Toplum**
Toplumsal Duyarlılığın Geliştirilmesi Konulu Atölye Çalışması.....Fatma Özdemir Uluç,
.....Cihat Uysal, Mehmet Öget, Ahmet Ekinci, İlyas Köstekli, Prof. Dr. Necati Dedeoğlu, İzzet Çetin
- **Toplum**
Yaşlanmamış Kareler.....Erdoğan Bozbay
- **Çocuk İşçilik**
İzmir -Karşıyaka Gecekondulu Mahallelerindeki İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Bir İşte Çalışmış Olma ve Ortaokula Devam Etme Tutumları ve Gelecekteki Meslek Beklentileri.....Aksel Kozcu,
.....Sibel Bayçın, Hilal Şahbaz, Sevgül Öncü, Abide Özgüle
- **Vakıf Haberleri**
Prof. Dr. Nusret H. Fişek Anıldı
Oldukça Canlı İki Ay Geçiren Vakıf, Toplumda İlgili ve Gönüllü Odağı Olmayı Sürdürüyor
- **Kitap Tanıtımı**
Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu Raporu:
Enerjinin Etkin kullanımı ve Sürdürülebilir Enerji Yaklaşımı.....Haluk Orhun

DAMLA

İşçi Sağlığı İş Güvenliği'nde Grup"çu ve "Kişisel" Çözümlerin pekişmesi

Doç. Dr. A. Gürhan Fişek

Çocuk, en özenle korunan değerlerinin,
kardeşlerinin hizmetine sunulması
gerekeceği duyguları ile büyütülmelidir.
(Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 1924)

İnsanlar, toplumlar halinde yaşamak zorunda kaldıklarında bazı özverilerde bulundular. Herşeyden önce, "öteki" kişiyle uyuşma sanatını öğrenmek ve geliştirmek zorunda kaldılar. Bu zor bir işti. Ama zorunluymdu. Çünkü, birarada olmanın sağladığı yararlar, tek başına yaşamamınkinden çok daha fazlaydı. Bu yararlar, güvenlik gereksinmesinin karşılanmasından işbölümüne kadar; hastalandığında sağaltımı (tedavisi) için yardım görmekten, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduklarının gereksinmelerinin karşılanmasına kadar çeşitlilik gösteriyordu.

Ama her zaman, hem topluluk içinde yer alıp bunun sağladığı olanaklardan yararlanmak ve hem de, bir başkasını gözardı ederek "kişisel" çıkarını gözetken "uyanık"lar olmuştur.

Bu "uyanık"ların her zaman kazançlı çıkmamasının ve bu yaptıklarını bir marifet saymamalarının tek koşulu, "ne mal olduklarının" anlaşıl-masıdır. Bu her zaman kolayca yapılamamış, en çok ses çıkaran-tepki gösteren, bu "sözde uyanıklar olmuş; hatta kendilerini destekleyen atasözleri, özdeyişler vs bulmuşlardır.

İşçi sağlığı iş güvenliğinin ana malzemesi insandır. Onun için "grup"çu ya da "tekil" çözümler tartışılırken, işçilerin kendilerini nasıl gördükleri çok önemlidir. Kendilerini bir gruba, bir örgüte ya da bir sınıfa "ait" olarak görüyorlar mı? Yoksa "ben-merkezci" bir rüzgara kapılmış günübürlük mi yaşıyorlar?

Bu soruya verilecek yanıt çok önemlidir. İş tehlikelerinden sözedildiğinde, "bana bir şey olmaz" yanıtı alınıyorsa, bu "anahtar" bir yanıttır. "Bana" bir şey olmaz, ya ötekine...

Bu konuda kimsenin "kişisel" davranmaya hakkı yok. "Bana bir şey olmaz" diyerek başkasını topun ağzına itmek niye? İstatistikler, güvensiz bir çalışma koşulu varsa 300'de 1 olasılıkla birisini kazaya uğratacağını söylüyor. "Bana olmaz" diyene sormalı, "sana olmazsa, o zaman yanındaki arkadaşına olacak. Eninde sonunda birini bulacak". O zaman onun da kişisel davranmaya hakkı yok. Çünkü bu toplumsal bir sorundur.

Ancak bu yanıtı veren işçiye haksızlık etmemek için şöyle bir çekinceyi de koymalıyız. Belki de işçiye "iş tehlikelerinden sözedilip, "önlem" beklendiğinde, bir olasılık, kendisine daha önce dayatılan "kişisel" çözümlere olan tepkisini anımsayarak yanıt vermiş olabilir.

Gerçekten, "kişisel" çözümler, özellikle "ait" olma duygusu yüksek işçilerde, tepki yaratmaktadır.

"Kişisel" çözüm dayatmalarına duyulan tepkilerin altında şu nedenler rol oynayabilmektedir:

1. İşçinin "rahat"ının bozulacağı ya da yenilikle karşılaşma kaygısı,
2. Her şeyin "kişi"den beklenmesine tepki,
3. "Grup"çu çözümün kolaylığına karşın, "kişisel" çözüm dayatmaları ile etkin sonuç alınamayacağını bilmesi ve / veya aslında perde arkasındaki " yasak savıcı" tutumu sezmesi,
4. "Kişisel" çözümlerin, "kişisel" değişkenliğe (varyasyona) ağırlıklı eğilmesi gerektiğinden ve bundan doğan yakınmalar (burun çıkıntısının, elmacık kemiklerinin belirginliği, çene pozisyon ve biçiminin farklılığı, cüsse, dış kulak yolunun özellikleri, cilt duyarlılığı vb).
5. Hiç bir konuda uzun erimli (vadeli) düşünmesi beklenmezken (bu doğrultuda çok yönlü bir bombardıman sürerken), birdenbire, ileride gelebilecek iş kazası, meslek hastalığı gibi bir tehlike karşısında soyut düşünmesinin beklenmesi,
6. Yönetici, mühendis, konuk vb. çalışma ortamına girerken, onlar için de bir tehlike söz konusu olduğu halde, "kişisel" koruyucu kullanılmaması,
7. "iş ile onun sağlık yönünün ayrılmazlığı" ilkesine, bir çok konuda yönetim tarafından uyulmazken, "kişisel" koruyucular konusuna aşırı ilgi gösterilmesi.

GRUP"ÇU ÇÖZÜMLER SÖZLÜĞÜ

Ağaç yaprağı ile güzeldir.

Akıl akıldan üstündür.

Bir elin nesi ver, iki elin sesi var.

Gülme Komşuna gelir başına.

Her ne verirs elinle, o gelir seninle.

Herkes ektiğini biçer.

İyi dost, kara günde belli olur.

İyilik eden iyilik bulur.

İyiliğe iyilik her kişinin, kötülüğe iyilik er kişinin işidir.

İyilik et denize at, balık bilmezse halik bilir.

İyilik et komşuna, iyilik gelsin başına.

Kafa kafaya vermek.

Omuz omuza.

Susma, sustukça sıra sana gelecek.

"KİŞİSEL" ÇÖZÜMLER SÖZLÜĞÜ

Akılları pazara çıkarmışlar, herkes kendi aklını satın almış.

Babam öyle diyor.

Bana Bir şey olmaz.

Her koyun kendi bacağından asılır.

Herkesin geçtiği köprüden sen de geç.

İnsana dayanma ölür, ağaca dayanma kurur.

Kanaat tükenmez hazinedir.

Kalabalıkta eşeğinin kuyruğunu kesme, kimi uzun der kimi kısa.

Ne ölüye ağlar, ne diriye güler.

Ne işi yansın ne kebab.

Ne yardan geçer ne serden.

Ortak gemisi yürümez.

Önce can, sonra canan.

Önüne geleni kapar, ardına geleni teper.

Sana dokunmayan yılan bir yaşasın.

Yıllardır böyle yaparım, başıma hiçbir kötülük gelmedi.

Ne yazık ki, yoğun işçi sağlığı iş güvenliği sorunu yaşayan işletmelerde, sağlık güvenlik tehlikelerine karşı ilk akla gelen "kişisel" koruyucular olmaktadır. Buna karşın, işçi sağlığı iş güvenliğinde, bu tür önlemler son çaredir; hiç bir önlemin yarar sağlamadığı durumda veya tamamlayıcı olarak önerilmektedir.

İşyerlerinde "kişisel" koruyucuların, kendi temel işlevinin dışında, ilk çare olarak düşünülmesinin altında bilgisizliğin yanında, sermaye yetersizlikleri ve piyasaya güvensizlik yatmaktadır. Her ne kadar "grup"çu çözümler, "kişisel" çözümlere oranla daha ucuz ise de, başlangıçta "toplu" harcama gerektirmektedir.

Ama "kişisel" koruyuculara öncelik taşıyan yaklaşımlarla da bugüne değin istenen sonuçlara ulaşılamamıştır. İşçi sağlığı iş güvenliği, tek tek kişilerin keyfine bırakılmayacak kadar önemli ve sonuçları "herkes"i ilgilendiren bir konudur.

Vardiyanın son dakikasında işlenen bir "kişisel" hata, ardından gelen vardiyadaki "grup"u tehlikeye sokar; ya da kendi vardiyasındakileri...

"Toplu" çalışma ve "toplu" yaşama birbirine karşı sorumluluk gerektirir. "Kişi"lerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediklerinin denetimi; getirmiyorlarsa yaptırılması ancak "grup"çu yaklaşımla iş görülmesinde gerçekleştirilebilir.

Onun içindir ki, işçi sağlığı iş güvenliğinin en önemli temel ilkelerinden biri, "tek bir işyerinde, mükemmelin yakalanamayacağıdır. Bölgesel işbirliği programları aracılığı ile yalnızca kişilere değil, tek tek işyerlerine de "grup"çu çözümlerle yaklaşılması gerekir.

"Grup"çu ve "kişisel" çözümlerin çekişmesi, sosyal güvenlik ve sağlık politikaları alanlarında da yoğun olarak yaşanmaktadır. Toplumsal dayanışmayı öne çıkaran ve "kişisel" tasarrufları bunun tamamlayıcısı olarak gören sosyal güvenlik, "devlete yük" olarak görülebilmektedir. "Prim" ya da "vergi" almayı sürdüren devletin, sosyal güvenlikte harcamaları için "kişisel" çözüm üreten sigorta şirketlerine aktardığı ile "herkes"! kavrayan başarılar elde edilmesi olası değildir. Üstelik de, "grup" için üretilen çözümler, her zaman tek tek "kişi"ler için üretilenden ucuzdur. Hiç kuşkusuz, ne kalitede hizmet istenirse istensin, verilecek prim ya da verginin karşılığının en iyi "toplu" hareketlerle elde edilebileceği; yapılan haksızlık ve hukuksuzluklara da en iyi "toplu"ca mücadele edildiğinde başedilebileceği unutulmamalıdır.

Demek ki karşımızda yeni bir dayanışma alanı ve "canımızı dışımıza takmak", "aklımızı başımıza toplamak" ve "insan" hakkını savunabilmek için bir fırsat çıkmıştır. O da işçi sağlığı iş güvenliğidir (ya da sosyal güvenlik / ya da sağlık / ya da...). Görülüyor ki, konulara da "tek tek" değil, "grup" olarak yaklaşmak gerekir. Yalnızca işçi sağlığı iş güvenliğinde çözümü amaçlamak bizim sonuç almamıza olanak vermez. Onun yanı sıra ve birlikte, sosyal güvenlikte, sağlıkta vs. sonuç almaya çalışmak gerek.

İşin kolayına sapsadan, "grup"çu çözümlerin, en geniş katılımı ile uygulanmalıdır.

İŞÇİ SAĞLIĞI

İşyerinde "Çıkartma ve Kurtarma" İşlerinde Acil Müdahale Ekipleri

Kim. Y. Müh. Mustafa Taşyürek,
KORDSA A.Ş. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Uzmanı

Kurtarma, tanım olarak, ölüm veya harap olma tehlikesinden çabuk ve etkin biçimde çekip çıkartma anlamındadır. Kurtarmanın bir yönü de çıkartmaktır, bu da bireyleri bağlandıkları veya kısıtlandıkları ortamdan kuvvet veya yaratıcılık gücüyle kurtarmaktır. Çıkartma işleminin sınırları, basitçe bir arabanın kapısını açarak kazalıya geçit sağlamakla, bir trenin raydan çıkması, bir TIR'ın devrilmesi ya da bir binanın çökmesi gibi çok sayıda insanı ilgilendiren karmaşık bir kurtarma olayı arasında değişmektedir. Bu iki durum arasında da yangınlar, su baskınları / kazaları, göçükler gibi çıkartma işlemlerini kullanmayı gerektiren çok sayıda acil durum vardır.

Karmaşık bir çıkartma çalışmasında özel donanım ve işlevler gerektiğinde, her tür kurtarma - çıkartma operasyonunda Acil Müdahale Ekip üyelerinin (AME) uzman olması planlanmamıştır. Kurtarma işleminin çıkartma fazı genellikle ülkemizde itfaiye teşkilatına aittir. Onlardan yardım istenmelidir.

KURTARMA OPERASYONLARININ SINIFLANDIRILMASI

Basit kurtarma, yaralıların komplike olmayan trafik kazaları ve yıkılmamış binalardan çıkartılmasını içerir.

Basitçe dışarı taşımak demektir ve genellikle minimal araç ve gereçle gerçekleşir. Basit kurtarma kategorisine giren durumların büyük kısmında kurtarma ve çıkartma işlemleri AME'ni ilgilendirmektedir.

Orta derecede zor kurtarma, özel araç ve gereci gerektirir. Ayrıca hastanın etrafının açılıp, kurtarılması için çıkartma araç ve gereçlerinin kullanılmasını gerektirir.

Zor kurtarma, komplike donanımları gerektirir, kazalıyı ileri derecede zor veya ters durumlardan, örneğin yıkılmış duvarlar arasından, dönen basınç altındaki valsler-silindirler arasından veya parçalanmış araçlardan ve yapısında büyük hasar meydana gelmiş binalardan kurtarmayı içerir.

Orta derecede zor ve zor kurtarma operasyonları gerektiren durumlarda; işyerlerinde metal parçalarının kesilmesi için kaynakçı ya da oksijen ve elektrik kaynak makinelerini kullanmasını bilenlere, elektriğin neden olabileceği tehlikeyi ortadan kaldırmak için yetkili elektrikçilere, fabrika dışında da genellikle itfaiye teşkilatının kurtarma ekibine ihtiyaç duyulur.

Çok sayıda insanı ilgilendiren felaket durumlarında aşağıdaki kurtarma operasyonlarının 4 fazı edilmelidir. (İşyerinde çalışan makineyi durdur(t), elektrik akımını kestirt, varsa doğal gaz-LPG gaz ve sıvı akışını kapat(tır).

1. Hafifçe sıkışmış, tespit olmuş kazazedeyi çıkar, bu bir diğın kaldırılması veya az miktardaki yıkıntının kaldırılması ile serbestleşebilenler içindir.
2. Daha güç şartlar altında bulunan, ancak basit bazı el araçları ile kısa sürede kurtarılabilecek kazazedeleri çıkar.
3. Geniş zamana ihtiyacı olan güç bir kurtarma operasyonuna gereksinimi olan kazazedeyi çıkar. Bu tür kurtarma operasyonları yarılmış zeminleri, yıkılmış duvarları, fazla miktardaki enkazı veya büyük metal yığınlarını kapsamaktadır. Sözcüğü, büyük bir maki-na altında kalmış işçinin çıkartılması.
4. Ölenlerin yerini tespit et ve onları çıkar.

Kurtarma operasyonlarının tüm bu fazlarında AME'nin temel sorumlulukları kazazedelere acil tıbbi bakım sağlanmasına yardımcı olmak, ayrıca onların ve diğerlerinin yeni bir yaralanmaya maruz kalmalarını önlemektir.

ÇIKARTMA İŞLEMİNİN PRENSİPLERİ

Hiçbir zaman iki kaza durumu birbirinin eşi olmasa da, çıkartma işleminin şu temel prensipleri tüm kurtarma durumlarına uygulanabilir.

Durumun değerlendirilmesi

1. Kurtarma personeli ve kazazedelerin emniyetinin temin edilmesi,
2. Ortamın koruma altına alınması,
3. Kazazedeler için çıkış olanağının sağlanması,
4. Acil tıbbi tedbirlerin temin edilmesi,
5. Kazazedelerin çözülmesi ve serbestleşmesinin sağlanması,
6. Kazazedelerin taşınması için hazırlanması,
7. Kazazedelerin taşınmasının sağlanması.

Durumun Değerlendirilmesi

Durumla ilgili gerçekleri hızla derlemek, problemleri analiz etmek ve bunların nasıl ele alınacağına karar vermektir. Bu kavram içerisinde olayın tüm görünümü; yani tipi, ciddiyeti, kazanın lokalizasyonu, çevre koşulları ve tehlikeleri, araç ve gereç kaynakları, kazazedelerin sayısı ve tıbbi durumları değerlendirilir. Bu esnada, kurtarma işleminin de ne şekilde - nasıl olacağına karar verilir. Bu kavram kurtarma işlemi esnasındaki gelişmelere göre de devam etmelidir, çünkü yeni problemler ortaya çıkabilir ve kurtarma esnasında başka alternatifler gerekebilir.

- Yangın var mı?

- Kazazedeleri veya kurtarma personelini tehlikeye atacak gaz kaçağı, yere düşmüş elektrik telleri veya başka yaralayıcı materyal gibi, henüz süren bir tehlike var mı?

Kurtarma Personeli ve Kazazedelerin Güvenliği

AME için temel prensip kendini yaralamaktan kaçınmak ve kazazedeleri yeni bir yaralanmadan korumaktır.

Kurtarma Personelinin Güvenliği

Tüm AME çalışırken dayanıklı ayakkabılar ya da iş botları (çizmeleri) giymelidir. Kaza bölgesinde sıklıkla cam ve keskin metallerle karşılaşılır. Ayakları parçalanmış bir kurtarıcı sadece kazayı daha komplike hale getirir. Soğuk ortamlarda uzun süre mücadele edebilecek AME üyelerinin üşmemesi için önlemler düşünölmelidir. Isıya dayanıklı parke ve yağmurlukların altına kalın yünlő giyecekler giymeleri tavsiye edilmelidir.

Bir çift deri eldiven, kurtarma ve çıkarma işlemleri esnasında kurtarma personelinin ellerini ısıtır. Halatlar, kırık camlar, sıcak ve soğuk objeler veya keskin metaller yeterince korunmayan personel için tehlikeli olabilir. Baretler hem personelin kolayca tanınması hem de güvenliği için çok kullanışlıdır. Baretler sabit duran cisimlerden olduğu kadar, düşen taş ya da cam parçaları gibi hafif cisimlerden de korumak amacıyla dizayn edilmişlerdir.

Kazazedenin Güvenliği

Kazazedeye bir geçit temin edilirken ve çözümlő kurtarılması sırasında hastada yeni bir yaralanmaya meydan vermemek için büyük bir dikkat sarfedilmelidir.

Ortamın Emniyet Altına Alınması

Çevresel tehlikelerden en sık rastlanılan birisi kaza bölgesinde yerlere benzin ve diğer parlayıcı ve zararlı maddeler varsa, kurtarma ve çıkartma işlemleri esnasında yangınla mücadele malzemesini de hazır bulundurmak gerekir.

Tehlikeli maddeler, bazen çok yüklő miktarlarda, yollarımızda, otoyollarımızda ve hatta demiryollarımızda taşınmaktadır. Bu maddelerin kaza sonucu çevreye dökölmesi herkesin yaşamını tehlikeye atar. Bu tür maddeleri taşıyan araçlar genellikle uyarı sinyalleri ile işaretlelenmelidir.

Yere düşmüş elektrik telleri de AME ve kazazedeler için potansiyel bir diğer tehlikedir. Yere düşen ve sarkan teller için fabrika içerisinde mutlaka elektrik mühendisi veya teknisyenleri, fabrika dışında ilgili kamu hizmeti gören kuruluş haberdar edilmelidir.

Kaza alanındaki kötü görüş alanı ciddi bir problemdir. Karanlıkta ve yetersiz ışıktta çalışılmalıdır. Mutlaka önce görüş olanağı yaratılmalı daha sonra çalışmaya başlanılmalıdır.

Kazazedeye Çıkış Yolunun Sağlanması

Çıkış yolunun sağlanmasında kazazedenin yaraları ve bunların ciddiyeti çok önemlidir ve mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bundan sonraki işlemler iyi bir sağlık eğitimi görmüş personelin görev alanına girmektedir. Bu nedenle bu bölümde bahsedilmeyecektir.

İŞÇİ SAĞLIĞI

İşyerinde Tehlikeleri Kontrol Altına Almanın Altı Yolu

Fiz.Y.Müh. H. Haluk ORHUN
(İş Sağlığı Uzmanı)

İşyerlerinde bir takım tehlikelere maruz kalan kişilerin bu maruziyetlerinin önlenmesi şüphesiz çok önemli bir konudur. Bir güvenlik sistemi içinde tehlikelerin azaltılması veya kabul edilebilir boyutlara düşürülmesi veya tamamen ortadan kaldırılması doğrudan kişisel koruyucu seçeneğine geçmeden önce değişik yöntemlerle sağlanabilir.

Başvurulacak yöntem kimi zaman tek olabileceği gibi kimi zamanda birkaç yöntemin aynı anda veya sırayla planlanması olabilir. Tehlikeleri azaltma düşüncesini gerçekleştirirken eldeki tüm olanakları belli bir sıra içinde harekete geçirmek yararlı olacaktır. Başka bir ifade ile öncelikli uygulamaları seçmek gerekecektir. Böyle bir sıraya "riski kontrol etme sırası" veya "risk kontrol hiyerarşisi ya da silsilesi" adı verilebilir. Bu yazıda riskleri kontrol altına almada yararlanılabilir bir kılavuz önerilmektedir. Şüphesiz her işyeri kendi özelinde sıra değişiklikleri gösterebilecektir. Böyle bir durum açıklamaya çalışılan genel ilkeleri bozmayacak ancak zenginleştirilecektir.

Temel olarak riskleri kontrol altına almada öne çıkan altı yol aşağıda şema olarak gösterilmektedir. Şemadaki uygulama sırası önceliklere göre bir hiyerarşisi içinde sunulmaktadır.

Riski Kontrol Altına Almanın Altı Yolu

Yukardan Aşağıya Doğru Uygulama Sırası	Yapılacak Çalışmanın Ne Olduğu	Örnekler
ELİMİNASYON (Tehlikeli işin terkedilmesi) ↓ YERİNE KOYMA (Tehlikeli yöntemin daha az tehlikeli bir yöntemle yer değiştirilmesi). ↓	<p>Bu yöntem işyerinde uygulanacak en güvenli ve en etkili yoldur. Daima ve öncelikli olarak tehlikenin tamamen ortadan kaldırılması ve terkedilmesi hedeflenir.</p> <p>Tehlike elimine edilemiyor ise daha az tehlikeli makine, daha az tehlikeli madde veya daha az tehlikeli yöntem seçilebilir.</p>	<p>Bir işyeri lokantasında elle ve bıçak kullanılarak ekmeğe kesme işlemi yapılmakta ve özellikle el ve parmak kesilmesi kazalarına raslanılmaktadır. Kazaları önlemek için elle ekmeğe kesmek yerine üreticiden kesilmiş ekmeğe alınmasına karar verilmiş ve kazalar ortadan kalkmıştır.</p> <p>İşyerinde yağlı ve kirli malzemeler benzin ile temizlenmektedir. Benzinin yerine buharlaşma ve yanma ısısı daha düşük olan gazyağı veya mazotun kullanılması yangın tehlikesini aza indirmiştir. Benzer olarak, püskürtme ile boyama yerine daldırarak boya seçilmiş ve maruziyet azaltılmıştır.</p>
İZOLASYON (Çalışanları tehlikelerden ayırmak) ↓ MÜHENDİSLİK KONTROLÜ (Mühendislik çözümleri kullanmak) ↓	<p>Tehlikeleri ve tehlikeli işleri çalışanlardan ayırmak, uzaklaştırmak.</p> <p>Tehlike kaynağı ile çalışan arasına bölmeler koymak, tehlike kaynağını kapatmak, tehlikeli alanlara girişleri yasaklamak.</p> <p>İşyerinde değişiklik yapmak tehlikeli makinelerde kaza riskini azaltıcı düzenlemeler.</p> <p>Makine koruyucuları, havalandırma, ıslak çalışma, bakım.</p>	<p>Bir fabrikada gürültülü çalışan kompresör hem çalışma alanı dışına taşınarak hem de ses geçirmez malzeme ile kapatılarak gürültü seviyesi tamamen azaltılmıştır. İnşaat alanında bazı bölgeler tehlikeli ilan edilmiş ve işaretlenerek giriş yasaklanmıştır.</p> <p>Bir taşlama makinasından taşın fırlamasına ve patlamasına karşı taşın etrafına koruyucu takılmış, çapakların operatörün gözüne kaçmasını önlemek üzere taşılaştıcı arasına cam koruyucu yapılmış, tozların etrafa yayılmasını engellemek amacıyla toz emici yerleştirilmiştir. Ayrıca taşlanan parçanın elden fırlaması riskine karşı destek planlanmıştır.</p>

İDARİ KONTROLLER
(Eğitim ve işin izlenmesi)

KİŞİSEL KORUYUCU UYGULAMASI
(Ek olarak koruyucu kullanmak.)

İşin yapılma sürecini değiştirmek, yeniden değerlendirmek. Tecrübeli işçiler kullanmak.

İşleri rotasyonla yapmak, kullanım tekniklerini öğrenmek, eğitim ve denetim.

Yukarda sayılan etkinlikler ile birlikte daha fazla bir güvenlik sağlamak için Kişisel Koruyucu kullanmak.

Kişisel koruyucu hiçbir zaman sürekli bir çözüm olarak düşünülemez. Tüm korunma yollarının başarısız olması durumunda diğer yöntemlerle ilgili çalışmalar devam ederken uygulanan geçici bir çözümdür.

Tehlikeli işlerde daha deneyimli işçiler seçilmiş, gürültüye maruziyeti azaltmak için gürültülü işlerde daha az çalışma ve rotasyon organize edilmiş, makinelerin güvenli kullanımı konusunda işçiler eğitilmiştir.

Bir kaynak işleminde işçilerin kaynak gazlarına maruziyetini önlemek üzere yapılan lokal havalandırma yetersiz kalmış ve işçiler geçici olarak maske kullanarak kaynak gazlarının etkisinden korunmuşlardır.

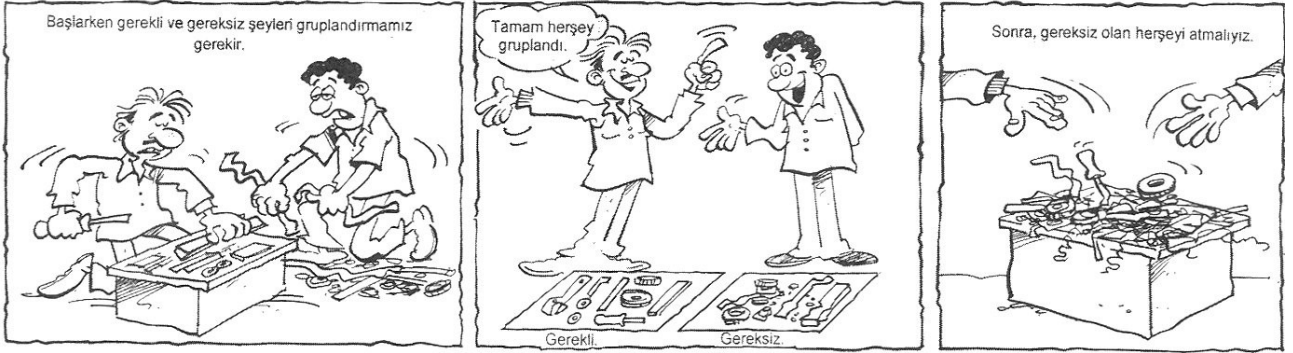
Daha sonra lokal havalandırma sisteminin yeterli düzeye çıkartılması ile kişisel koruyucu uygulaması kalkmıştır. Yukarda belirtilen taşlama makinesinde alınan tün mühendislik önlemlerine ek olarak işçilerin daha güvenli bir ortam için gözlük takmaları gerekmiştir.

İŞ GÜVENLİĞİ

EŞYALAR DÜZENLİ YERLEŞTİRİLMEDİĞİNDE ... EŞYALAR DÜZENLİ YERLEŞTİRİLMEDİĞİNDE ...

1. GEREKLİ İLE GEREKSİZİ SINIFLANDIRMAK 1. GEREKLİ İLE GEREKSİZİ SINIFLANDIRMAK

2. SIRALAMAK / DÜZENLEMEK 2. SIRALAMAK / DÜZENLEMEK

3. SİLMEK/TEMİZLEMEK SAHAMIZI TEMİZ VE DÜZENLİ TUTMAK 3. SİLMEK/TEMİZLEMEK SAHAMIZI TEMİZ VE DÜZENLİ TUTMAK

TOPLUM

Toplumsal Duyarlılığın Geliştirilmesi Konulu Atölye Çalışması TOPLUMSAL DUYARLILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Fatma Özdemir ULUÇ

Ank. Üniv. Eğ. Fak. Eğ. Yön. ve Plan. Bl. Eğ. Hukuku A.B.D. Ar. Gör.

"Toplumsal Duyarlılığın Geliştirilmesi" konulu düşünce atölyesi, katılımcıların "zihin yürüyüşü" yöntemi ile bir önceki gün duyarlılık gösterdiği ve duyarlılık göstermediği konuları belirlemeleri ve bu davranışlarının nedenleri üzerinde tartışmalarıyla başladı. Bu etkinlik boyunca "gündeme duyarlılık" ve "mesleki duyarlılık" en çok sözü edilen konular oldu. Gündeme karşı duyarsızlık ise, yaşanan sorunların(adaletsizliklerin, yanlışların, vb.) bir türlü çözülememesi ve bu sorunların kanıksanması, bu çözümsüzlüğe karşı kızgınlık duyulması gibi nedenlerle bilinçli bir seçim olarak ortaya çıktı. Bu etkinlikle, sıradan bir günde bile bireysel ve toplumsal duyarlılığı gerektiren birçok olayın yaşandığı farkedildi.

Seminerin devamında toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde etkisi olan unsurların bulunmasına çalışıldı. Bu konuda tartışılan ilk unsur bireysel duyarlılıktan toplumsal duyarlılığa geçiş oldu. Özellikle eylemsizlik yaratan duygulardan (acıma,üzülme,vb.) sıyrılıp birşeyler yapabilmenin ve duygudaşlığın(empati) önemi vurgulandı. Ekonomik, sosyal, kültürel ve geleneksel altyapının toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde bir engel olarak karşımıza çıktığı ve eğitimin bu yapının değiştirilmesinde önemli bir rol taşıdığı dile getirilmekle beraber, genel olarak toplumsal duyarlılığın gerçekleştirilmesini engelleyen nedenler üzerinde ayrıntılı durulamaması, çalışmanın eksik kalan ve eleştirilen bir yönünü oluşturdu.

"Birarada yaşama niyeti", toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde bir başlangıç noktası olarak öne sürülürken, bu niyetin oluşmasında, ortak çıkar, toplumsal bilinç gibi etkenlerin rolü tartışıldı. Yurttaşlık ve dünyadaşlık bilinci olarak ayrımlandırılan "insan olma bilinci"de toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde önemli bir etken olarak gündeme getirildi. Yurttaşlık bilincinin temelinde yatan sorumluluk, adalet anlayışı, işbirliği-işbölümü, katılım, insan haklarına saygı gibi kavramlar kısaca dile getirildi.

Toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde bilgilendirilmenin önemi tartışmasız kabul edildi. Ancak bu konuda önemli bir işlevi üstlenmiş olan medyanın başarısızlığı(doğru haber verme ve dürüst yorum yapma yükümlülüklerini yerine getirmemesi bağlamında) toplantı boyunca sık sık gündeme getirilen bir konu oldu.

"Örgütlenme" ise toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde, katılımcıların önemini vurguladığı bir başka unsur oldu. Bu noktada daha önce de üzerinde durulan "cemaat'ten ayrılan, katılımcı bireylerin oluşturacağı örgütlerin toplumsal duyarlılığın geliştirilmesine katkıda bulunabileceği, cemaatlerin bu anlamda bireyin yok olduğu topluluklar olmanın ötesine gidemeyeceği vurgulandı.

Çalışmaya katılmayanların gönderdikleri görüşlerin ve bir grup öğrenciye toplumsal duyarlılığın geliştirilmesine ilişkin uygulanan anketin sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra, duyarlılığın geliştirilmesini etkileyen unsurlardan yola çıkarak belirlenen çeşitli kurumların çalışan çocuklar sorununa karşı toplumsal duyarlılığın geliştirilmesi konusundaki işlevleri küçük gruplar halinde çalışılarak ortaya kondu ve bütün katılımcılarla birlikte, belirlenen işlevler tartışıldı. Küçük grupların belirlediği işlevler şunlardı:

Kamu Kurumları:

- ✓ Yasal çalışmalar yapmak
- ✓ İzleme-denetleme işlevi
- ✓ Yaptırımlar(ödül-ceza) öngörmek
- ✓ Sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri sunmak
- ✓ Eğitim kurumlarını geliştirmek
- ✓ Özel sektörü özendirmek
- ✓ Gönüllü kuruluşları desteklemek
- ✓ Sokak çocuklarına yönelik hizmetler sunmak
- ✓ Basın(TRT) yoluyla bilgilendirmek ve hizmetleri tanıtmak
- ✓ Araştırmalar yapmak

Özel Sektör:

- ✓ İlgili kuruluşlara destek olmak
- ✓ Gelişmiş insan gücünü desteklemek
- ✓ Eğitimi desteklemek
- ✓ Belli sektörlerde çocuk işçiliğinin tamamen kaldırılması için çalışmalar yapmak

Akademik Çevreler:

- ✓ Veri tabanı oluşturmak
- ✓ Araştırmalar yapmak
- ✓ Dokümantasyon merkezi oluşturmak
- ✓ Eylem programı hazırlamak
- ✓ Değerlendirme ve izleme çalışmaları yapmak
- ✓ Bilimsel toplantılar düzenlemek
- ✓ Öğretim programlarına bu konunun alınmasını sağlamak
- ✓ Sektörlerarası işbirliğini sağlamak

Aile ve Eğitim Kurumları:

- ✓ Toplumsal cinsiyet rollerini değiştirmek
- ✓ Aile planlaması
- ✓ Tam eğitim modeli(katılımcı ve yeterlik esasına göre)

Sivil Toplum Örgütleri ve Meslek Kuruluşları:

- ✓ Örgüt İçi Çalışma
 - Yönetmel kurulların iyi çalışmasını sağlamak
 - Üyelerine yönelik etkin ve örnek çalışmalar yapmak
- ✓ Örgüt Dışı Çalışma
 - Uygulama çalışmaları yapmak
 - Eğitsel çalışmalar yapmak
 - Örgütlerarası ilişkileri kurmak
 - Mesleki çalışmalar yapmak

Vatandaş:

- ✓ Birey olma bilinciyle hareket etmek ve bu bilinçle örgütlenmek

Medya:

Medyanın işlevi küçük grupta, olması gerekenin değil olan durumun ortaya konmasıyla çarpıcı bir biçimde dile getirildi ve eleştirildi.

Çalışma katılımcıların herbiri tarafından gün boyunca yapılan etkinliklerin ve tartışmaların değerlendirilmesiyle son buldu.

TOPLUMSAL DUYARLILIKIN KAYNAK VE SONUÇLARI

Cihat UYSAL
Y. Mim. Müh.

Yaşamak her insanın farklı algıladığı, çeşitliliklerle dolu bir süreç. Toplum ise, insanoğlunun biraradallığını anlatıyor. Bu biraradallık toplumların yapısı, gelişmişliği ve biçimlenişine göre farklı niteliklere bürünüyor. İnsanların biraradallığı toplumları başlangıçta doğaya karşı varlığını sürdürebilmenin, daha sonra doğayı paylaşma ya da paylaşamamanın biçimlendirdiği bir yapıya dönüştürüyor. İnsanoğlunun tarihine göz attığımızda gelişme, doğayı daha hızlı tüketmekle eş anlamlı hale geliyor.

Meslek seçiminin test usulüyle ve de gönülsüz katılımlarla sürdürdüğü günümüzde, mesleklerin toplumdaki yerini tartışmaya sıra gelmiyor. Bu gelişmeler, duyarsızlığın en önemli kaynağı. Doğayı sorgusuz sualsiz yağmalayan, gelişmişlik adını dünyaya zorla kabul ettiren sanayileşmeyi aşmış toplumların, bu yağmada aldığı pay arttıkça, insanoğlunun dünyadaki varlığını sürdürmesi gittikçe zorlaşacağı benziyor.

Toplumsal duyarlılık bir yönü ile yukarıda özetlenen ya da benzeri koşulların bilincinde olma sorunudur. Bu özet, küçük farklılıklarla neredeyse her bilinçli insanın mutsuzluk senaryosu haline gelmiştir. Ancak, tarih bilinci ve aydın olmayı gerektiren bu sürecin dışında yeralan bir çok sorun da, insanoğlunun kurduğu sistemin içinde örgütlenmiş, meslek odalarından tüketici köşelerine varıncaya değin biçimlenmiştir.

Toplumsal duyarlılıktan anlaşılması gereken, yaşamın kolaylaşması, güzelleşmesidir. Eğitim kurumlarının işlevi, bu süreçte en önemli yeri tutmaktadır. Ancak ne var ki, duyarlılık aşısını üretmesini beklediğimiz bu kurumlar bugün işlemez halde bırakılmıştır. Meslek odaları bir yandan toplumun üretim ve hizmet sektörlerinin temsilci örgütleri olması, diğer yandan her ne kadar yönetime katılmasalar da kamusal örgüt sayılmaları nedeniyle, duyarlılığın sürdürülmesinde en önemli birimlerdir. Meslek uygulamalarının bütün yönleriyle didiklenmesi, irdelenmesi toplumsal duyarlılığın gelişmesinde doğru bir program hazırlanmasını kolaylaştıracaktır.

Meslekler doğan, yaşayan ve vakitli vakitsiz ölen bilgilerle varlığını sürdürdüğü için, dünya bu değişime ayak uyduracak yapıdaki toplumların elinde biçimlenmektedir. Bu cümle, ülkemizdeki meslek eğitiminin açmazını özetlemektedir. Biraz daha iyimser bir görüşle, globalleşme, ürününü paket haline getirmiştir. Eğitim kurumlarımız, ülkemizdeki akılcılık dönemine emekleyerek girmeye çalışan kamu sektörü mal ve hizmet üretimiyle ilgilenmeyi kendine yakıştırama-yan bir kendini beğenmişlik içindedir. Bu duyarsızlık, toplumsal duyarsızlığın ilköğretimden başlayarak tüm eğitim sürecinde ilgisizlikle beslenmektedir.

Gelelim mimarlık mesleğinin bu ortamdan aldığı nasibe...

Yaşam konutta mı başlar? Yoksa, konutta mı biter bilinmez ancak, kent duyarlılıkların giderek köreldiği ortam haline gelmektedir. Kırsal kesimden gelenler bugüne değin, gecekondualarında köy yaşamını sürdürügelmiştir. Ne var ki, toplum artık köy ile ilişkisi kalmamış, köyde yaşama geleneğini bilmeyen yeni kuşakların çoğunluğu oluşturduğu bir topluluğa dönüşmüştür. Yani, tüketim toplumu olmaya teşvik edici bir seçim yapmanın bütün koşulları hazırlanmıştır. Çevre, kent, mahalle ve giderek konut gibi her türlü çevre ögesi, bu toplumsal yapıdan payını almıştır. Küvete tabure koyup yıkanılan, taharetlenme konusu çözümlenmemiş hela kullanım ile, salonlarında yalnızca konuk kabul edilen 'misafir' odasıyla, ayakkabısını kapı dışında apartman merdiven kovanında bırakma alışkanlığı ile özensiz, üzerinde düşünülüp çözümler geliştirilmemiş yönleriyle duyarsız bir ortam oluşmuştur.

Duyarlılığın geliştirilmesi, duyarsızlığı oluşturan nedenlerin ortadan kaldırılmasıyla sağlanır. Kısa sürede bu konuda büyük gelişmeler bekleyemeyiz. Ancak, bu konuda yavaş da olsa duyarlılık birikimi oluşmaktadır.

Yaşamı ciddiye alıp, bütün meslek dallarında, çok basit hata ve yanlışlar küçük bir gayret ile düzeltilebilecek durumdadır. Bu konuda, dernek ve benzeri demokratik kuruluşlar, günlük sorunlarından yola çıkarak kısa ve uzun vadeli programlar uygulayabilirler. Duyarlılık, özenli bir ortamda, bilgilerin derlenip doğru yönde kullanılmasını sağlayabilir.

TOPLUMSAL DUYARLILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Mehmet ÖĞET

Türk Harb-İş Sendikası Kayseri Şubesi Genel Sekreteri

Toplumlar, kendilerini 22. yy. gelişme ve değişikliklerini sarsıntısız gerçekleştirmenin esaslarını hazırlamakta, fert yeniden yeniden yerini bulmakta ve istatistik rakamı olmadan çıkmaktadır. Teknoloji ile insanın bağdaşması, insanın teknolojiye esir ve mağlup düşmemesine dikkat edilmelidir. Artık kapalı toplum devri son bulmuştur. Dünya bir nevi birleşik kaplar haline gelmiş. İyilikte, kötülükte akıp gitmektedir.

İnsanlar başkalarından gördükleri iyiliği istiyor. Teknoloji ve iletişim hızı insanların yeniliğe karşı mukavemet gücünü azaltmıştır. Önceden yeniliklerin arkasından koşulurken, şimdi ayağımıza geliyor. Toplumdaki yenilikleri göremeyen sadece kendini yenilemeyen idareci ve yöneticilerdir. İnsanlarımıza teşekkür etmeyi, tabiatı sevmeyi, kendini ve toplumla barışık olmayı okulda öğretmemişlerdir.

70 Milyon içerisinde ünü milli sınırları aşan bilim adamı, şair, edebiyatçı, sosyolog niçin çıkmıyor? Neden Nobel ödüllü insanlarımız yok. Tarihimizle köprü kurmakta zorluk çekiyoruz. Kendimizi arıyoruz.

Yakınlaşmaya çalıştığımız batı toplumu bizleri tanıyamamış. Eğitim sistemimizdeki yetersizlik ise inkar edilmez bir gerçektir.

İdare edenlerde hakikati görmelidir. Değişen toplum yapımız iyi analiz edilmelidir. Toplumun her kesimi ile diyalog kurularak Türk siyasi hayatı birkaç liderin elinde olmamalıdır. Lider sultanı ve liderler rekabeti çıkmazların kaynağı olmuştur. Çalışma disiplini ve kendimizle yarışma heyecanına ihtiyacımız var. Nereye gittiğimizi bilmiyorsak, nereden geldiğimize bakmalıyız.

Katılımlar çok fazla olmasa da sivil inisiyatifler halkı yer yer duyarlı yapınca nasıl idare edenler kendilerine çeki düzen vermektedir. Başbakan iken Sn. Mesut Yılmaz'ın, "Türk-iş'i hafife aldım hükümetten oldum" sözlerini ve 28 Şubat'ları halen unutmuyoruz.

Avrupa ülkelerinde, toplumsal baskıdan çekinen hükümetler önce bazı konularda referanduma gidiyor. Veya, sivil kitleler imza kampanyaları ile istemlerini iletip konularına çözüm sağladıklarını artık biliyoruz.

TOPLUMSAL DUYARLILIK

Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Ülkemizde toplumsal duyarlılık niye gelişmiş değil? Niye pek çok olayda duyarsız kalıyoruz? Bence bir kaç nedeni var.

a) Kentleşme

Toplumsal duyarlılık için toplum bilinci gerekir. Bireyci, bencil insanların kendilerini doğrudan ilgilendiren konular dışında duyarlılık göstermeleri beklenmemelidir. İzole yerleşim yerlerinde tarımla uğraşan veya göçebelik yapan ve doğa koşullarıyla, yaşamla sürekli mücadele edip günlük yaşayan insanlar yaşama zorunluluğu bulunmaktadır ve bu beraberinde uygarlık ve toplum bilincini de getirir. "Şimdi" yerine "yarın", "ben" yerine "biz" önem kazanır. Türkiye'de insanların kentlere yerleşmesi oldukça yenidir. Kentlerin nüfuslarının yarısı son 30 yılda, bir nesil içinde oluşmuştur. 1960 yılında nüfusun sadece % 30'u kentlerde yaşıyordu. Yeni kentliler toplumsal yaşama ve onun zorunlu kıldığı paylaşım, duyarlılık, katılım, dayanışma gibi kavramlara alışmamışlardır. Toplumsal duyarlılığın gelişmemiş olmasının nedeni budur.

b) Yoksulluk

Ülkemizde toplumsal duyarlılığın gelişmesindeki diğer bir engel vatandaşın ekonomik sorunlarıdır, insanlar yaşamlarını sürdürme çabasında başkalarının sorunlarıyla yeterince ilgilenecek güç ve zaman bulamamaktadırlar. Ancak kendi derterleri ile uğraşabilmektedirler. Herkes, işinde gücünde ve geçim derdindedir.

c) Kültürel faktörler

Kültürel bazı faktörler de toplumsal duyarlılığı etkilemektedir. Herşey, pasif bir şekilde "devletten" beklenir. Devletten korkulur, saygı duyulur. Devlet baba otoriter figürüdür. "Devlet bir-şeyler yapmalı", "Devletten yardım bekliyoruz" türü sözler sıklıkça telaffuz edilir. Bu durum iki sonuç doğurmaktadır. Önce insanlar pasif konumdadırlar. Yetkiyi, otoriteyi, sorumluluğu "devlete" devrederek rahatlamışlardır. Ayrıca duyarlılık olduğunda da çekingendirler. Bu çekingenliğin bir nedeni devlet babanın yaptıklarının doğruluğuna inanç ise bir diğeri de devlet görüşüne karşı çıkmanın getirdiği korkudur.

Kuşkusuz vatandaşlar insanların coplanıp tutuklandığını gördüler. Toplumsal duyarlılığı sağlamaya çalışan gazetecilerin ve yazarların yüzlerce yıl hapse mahkum edildiğini izlediler. 15-16 yaşlarında öğrencilere terörizm gerekçesiyle işkence yapıldığını duydular.

Ayrıca, bu ülkede düşünceyi açıklama ve örgütlenme özgürlüğü kısıtlanmıştır. Katılımcı ve çoğulcu bir demokrasi geleneği oluşmamıştır. Demokrasi eğitimi ve kültürü ne ailede, ne okulda, ne de diğer kurumlarda yerleşmemiştir. Böyle bir toplumda katılım, toplumsal duyarlılık ve sorumluluk bulunmaz, bulunabilen birkaç

cılız girişime izin verilmez.

d) Asıl neden

Toplumumuzun duyarlılığın eksik oluşunun temel nedeni ise ekonomik ve politiktir. Toplumsal hizmet, toplumsal denetim, toplumsal sorumluluk ve toplumsal duyarlılık gibi kavramlar kapitalizme ters kavramlardır. Kapitalizm toplum yerine bireyi öne çıkarır. Toplumsal yarar yerine bireysel yarar, kar, rekabet, kişisel çıkar gibi değerler egemen kılınır. "Her koyun kendi bacağından asılır", "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın", "Büyük balık küçük balığı yutar" türlü söylemler medya, işadamları ve bunların aracılığıyla geçerli kılınmaya çalışılmaktadır. Böylece serbest piyasa düzeni, vahşi kapitalizm meşrulaştırılmakta, böyle bir düzenin ahlaki hatta zorunlu olduğu imajı yaratılmaktadır. Tüm bunlara özellikle 13 Eylül'den sonra uygulamaya konan köşe dönme, sendikasılaştırma, örgütsüzleştirme, özelleştirme politikaları da eklendiğinde toplumsal duyarlılık bir yana insanlar kendi sorunları için bile seslerini yükseltmez hale gelmişlerdir.

e) Çözüm?

Bütün bu söylenenlerden toplumsal duyarlılığın oluşabilmesi için önce bu kapitalist saldırıya, globalizme, özelleştirmeye şiddetle karşı konulması gerektiği anlaşılmaktadır. Elimizde kalan hukuk devleti, sosyal devlet kurumları savunulmalı, yeni kazanımlar elde edilmeye çalışılmalıdır. Ülkede her alanda demokrasi geleneğinin ve kültürünün oluşturulması çabaları sürdürülmelidir. Ülkemizde bunları gerçekleştirebilecek sadece bir avuç duyarlı, inançlı, insan ve örgüt bulunmaktadır. İnsanların biraraya gelmeleri ve örgütlenmeleri mücadele için aynı yapıdaki örgütlerle işbirliği yapmaları zorunludur.

TOPLUMSAL DUYARLILIĞIN GELİŞTİRİLMESİNİN YOLU SİYASAL KATILIMDAN GEÇİYOR

İzzet ÇETİN

Türk Harb-İş Sendikası Genel Başkanı

Demokrasilerde egemenliğin kaynağı halktır. Halk egemenlik hakkının kullanılmasını belirli süreyle değiştirme hakkı saklı kalmak kaydıyla seçimle belirlenen siyasal iktidara devreder. Ancak siyasal iktidarın meşruluğunu egemenliğin sahibi olan halktan olması, bu hakka belirli bir süreyle sınırlı olarak sahip olması ve değiştirilme olanağı bulunması, iktidarın kazandırdığı büyük gücün denetimsiz kullanılmasını engellemeye yeterli değildir. Demokrasi tarihinde bunun sayısız örneğine rastlamak mümkündür. Bu yönüyle, demokrasi tarihi aynı zamanda siyasal iktidarın gücünün sınırsız ve denetimsiz kullanılması olanağını ortadan kaldırma arayışlarının da tarihidir denilebilir.

Siyasal iktidar öyle örgütlenmelidir ki, iktidar gücünün sınırsız ve denetimsiz kullanılması olanağı ortadan kalsın. Bunu sağlayacak mekanizma "Kuvvetler ayrılığı" ilkesinde ifadesini bulmuştur. Bu ilkeye göre, siyasal iktidarı oluşturan güçler dağıtılmakta. Yasama, yürütme ve yargı yetkileri birbirinden bağımsız, birbirini denetleyen ve tamamlayan ayrı organlara verilmekte. Bu ilke çerçevesinde örgütlenen demokrasiye siyasal literatürde "Klasik Demokrasi" denmekte. Ne var ki, klasik demokrasinin getirdiği tüm özgürlükler bir süre sonra kağıt üzerinde kalmış, siyasal iktidarlar karşısında bireyin temel hak ve özgürlüklerinin yeterince korunamadığı tartışması yeniden başlamıştır.

Bu tartışmayla birlikte, demokrasi tarihinde yeni bir mücadele dönemi başlamıştır. Bu mücadelenin başını işçi sınıfı çekmiştir. İşçi sınıfı uzun soluklu, zorlu mücadelesiyle adım adım ilerleyerek örgütlenme, düşünce açıklama, toplu sözleşme ve grev hakkı gibi hakları elde etmiştir. Böylece, klasik demokrasinin kağıt üzerinde bıraktığı haklar, yaşamda sonuçları hisse-dilebilir somut bir içeriği kavuşmuştur. İşçi sınıfı mücadelesiyle elde edilen her kazanım demokrasiyi biraz daha zenginleştirmiş ve geliştirmiştir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra, devlete yüklenen görev önemli ölçüde değişmiş ve "Sosyal Devlet" ilkesi ortaya çıkmıştır. Siyasal iktidarın gücü, bireysel hak ve özgürlüklerin alanı genişletilerek sınırlanmıştır. Anayasalar bu tür hak ve özgürlükleri tanımak zorunda kalmışlardır. Üyelerinin hak ve çıkarlarını korumak için kurulmuş demokratik kitle örgütleri -bunlara sivil toplum örgütleri de denmekte- kabul görerek gelmiştir. Bu tür örgütlerin çoğalmasıyla toplumun örgütlülük düzeyi yükselmiş ve böylece siyasal iktidarın karşısında bireylerin hak ve özgürlükleri güvence altına alınmıştır. Bu katkılarla klasik demokrasi daha da gelişerek;

- Siyasal iktidarın karşısında bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı, halkın demokratik kitle örgütleri aracılığıyla siyasal iktidarı yönlendirebildiği,

- Düşünce açıklama özgürlüğünün yazılı, sözlü ya da gösterilerle birlikte ifade etmenin güvence altına alındığı,

- Toplumun sağlıklı bilgilendirilmesini sağlayacak kurumlara basın ve kitle iletişim araçlarının tümüne) özgür çalışma hakkının tanındığı,

- Halkın her düzeyde katılımcılığının sağlandığı bir politik sisteme dönüşmüştür.

Bu kazanımlarla, halkın siyasetle buluşmasının önünü kesen engeller birer birer ortadan kalkmıştır. Halkın siyasetle buluşması ve siyasal hayatın sokaktaki adamı da içine alacak şekilde genişlemesine literatürde "siyasal katılım" denmekte. Siyasal katılım, toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Bunu sadece seçimlerde oy vermekten ibaret saymak eksik ve yanlış bir anlayıştır. Katılım, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar.

Siyaset bilimcileri siyasal katılımın boyutlarını:

1) İlgi, 2) Önemseme, 3) Bilgi ve 4) Eylem olarak sıralıyor. İlgi siyasal ve toplumsal olayları izlemeyi; önemseme, bunlara önem vermeyi; bilgi, bunlar hakkında bilgi sahibi olmayı; eylem ise siyasal ve toplumsal olaylara aktif olarak katılmayı ifade eder. Siyasal faaliyetlere katılma değişik düzeylerde ve çeşitli biçimlerde kendini gösterebilir. En alt kademedede, gazete, dergi, radyo ve televizyon yolu ile siyasal ve toplumsal olayları izleme, dinleyici olarak mitinglere katılma, özel temaslarda siyasal ve toplumsal olayları izleme, dinleyici olarak mitinglere katılma, özel temaslarda siyasal ve toplumsal konuları tartışma gibi faaliyetler yer alır. Bunlar "seyirci faaliyeti" olarak nitelendirilir. Bu kategoriye giren insanlar "bir nevi siyasal ve toplumsal haber tüketicisi, siyasal sahenin seyircisidirler". Bunun daha ötesinde, orta kademedede, siyasal ve toplumsal olaylar ve sorunlar karşısında açıkça vaziyet olarak eyleme geçme söz konusu olur. Bu kademedede, gazetelerde yazı yazmak, radyo, televizyon ve mitinglerde konuşmak, bir partiye veya adaya para yardımında bulunmak gibi faaliyetler yer alır. Nihayet, siyasal katılımın en ileri kademesi, doğrudan doğruya olayların içine karışarak ve aktif rol alarak girişilen faaliyetleri kapsar. Bir siyasal partide ve/veya sivil toplum örgütünde aktif üye olmak veya yöneticilik görevi yapmak, seçimli görevlere talip olmak gibi faaliyetler bu kategoride sayılabilir.

Bu katılımlar normal demokratik katılım yollarıdır. Kurulu düzeni değiştirmek için zora başvurma, her türlü şiddet eylemleri, terörizm, silahla yakalanma, hükümet darbesi türü cunta eylemleri vs. gibi girişimler, siyasal bir sonuç elde etmeye yönelik de olsalar "normal" katılma sürecinin dışında kalırlar. Normal katılımın yolları siyasal iktidarlar tarafından kapalı tutulduğunda normal dışı yollara başvurulmasına pek fazla şaşmamak gerekir. Gerek dünya demokrasi tarihinde gerekse kendi tarihimizde bunun örneklerine sıkça rastlanılmıştır.

Bazı rejimler, vatandaşlarının siyasal ile fazla ilgilenmesini istemezler; bunun içinde siyasal katılımı sınırlandıracak bir takım önleyici tedbirler alma ve yasaklar koyma yoluna giderler. Buna literatürde kitlelerin depolitizasyon (politikadan uzaklaştırma) sürecine sokulması denir. Bunun en yakın en belirgin örneklerinden birini 1982 Anayasamızda görmek mümkündür. Bilindiği üzere 1982 Anayasası, çoğulcu demokrasinin temel unsurlarından olan derneklerin, sendikaların ve meslek kuruluşlarının siyasal uğraşmalarını, siyasal partilere destek olmalarını ve onlardan destek görmelerini yasakladığı gibi, kendi aralarında hareket etmelerini de yasaklamıştır. Gerçi bu yasakların önemli bir kısmı son Anayasa değişiklikleriyle ayıklanmıştır.

Ancak bu değişikliklerin gerektirdiği yasal düzenlemeler hala tamamlanamamıştır. Dolayısıyla, siyasal katılımın önündeki engeller varlığını sürdürmekte. Bu yasaklar var olduğu sürece, vatandaşların bırakınız siyasal aktif olarak rol almasını seyirci faaliyetlerini bile sürdürmesi mümkün değildir.

Toplumun depolitizasyon sürecinden çıkarılması ve yasakların ortadan kaldırılması demokratikleşme açısından gerekli ama yeterli değildir. Demokrasinin gerçekleşmesi, demokrasinin getirdiği olanakların toplumun tüm bireylerinde toplumsal yaşamın her alanında kullanılmasıyla mümkündür. Bu anlamda, demokrasi tüm bireylerine sorumluluk yükler, soran, sorgulayan, tartışabilen, düşüncelerini korkmadan özgürce ifade edebilen, karşısındakini dinleyebilen bireyler ister. Hele bir de içinde yaşanan demokrasi çökmekte olan bir demokrasi ise bu tür bir bireyin varlığı ve bu tür bireylerin bir araya geldikleri sivil toplum örgütlerinin varlığı hayati bir önem kazanır.

Susan, düşüncelerini açıkça ifade edemeyen, toplumsal yaşamın her alanında haklarını savunmayan, içinde yer aldığı her kurumda demokratik öze uygun bir işleyiş talep etmeyen -yani içinde yer aldığı sivil toplum örgütünde, siyasal partide veya sendikada örgüt içi demokrasiyi aramayan demokrasinin kendisine sağladığı olanakları kullanmaktan korkan bireylerle çöküş sürecindeki demokrasiyi bu süreçten kurtarmak mümkün değildir. Bu açıdan "susma sustukça sıra sana gelecek" sloganının toplumda kabul görmesi tesadüf olmasa gerek.

Çok boyutlu çok sesli demokrasi, korkusuzca tepki göstermeyi bilmekle gerçekleşir. Kötüyü eleştirip, iyiyi ortaya koymadıkça, hak ve özgürlükleri arayıp savunmadıkça demokrasi bir düşünmekten öteye geçemez. Bunun yolu ise siyasal katılımdan geçer.

Siyasal katılımın önündeki engeller kaldırıldığında, toplumsal duyarlılık gelişecek ve bireyler korkusuzca tepki göstermeyi becerebilecek ve demokrasinin yozlaşmasına karşı kurabilecektir. Bu demokratik çöküşten çıkmanın başka da bir sağlıklı yolu bulunmamaktadır. Bunlar yapılamıyorsa, o zaman sağlıklı işleyen bir demokrasiden söz edilemez. Bu tür bir demokrasi olsa olsa ancak bir demokrasi ucubesi olabilir. Belki de "bize özgü demokrasi" ile anlatılmak istenen budur. Ama bu tür bir demokrasiyi savunmak ve siyasal katılımın önündeki engellerin kaldırılmasına karşı çıkmak, toplumumuza yapılacak en büyük haksızlıktır.

yaş(l)anmamış kareler (*)

Erdoğan Bozbay

Alçaktan uçan bir kuş gibi daldı, o çok iyi bildiği sokağa. Şeker fabrikasını şehre bağlayan, solunda sebze bahçelerinin, sağında ise şehir mezarlığının yer aldığı bu yol, yazın tozdan kışın çamurdan geçilmezdi. Fabrika işçileriyle o çevrede bahçeleri olanlar dışında pek fazla kullanılmadığı için de genellikle ıssız ve ürkütücü olurdu.

Genç adayı çocuk, her zaman dudağında ısılığı, içinde korku sevinç karışımı duygular, yürümekle koşmak arası bir tempoyla geçirdi bu yoldan. Her geçişinde mezarlıktan alabildiğine ürker, ancak fabrikanın girişine yaklaştığında hızını yavaşlatırdı.

O gün, elinde sımsıkı tuttuğu zayıfsız karnesiyle öylesine coşkuluydu ki. Korku bir yana, Osman Amca'nın içeriden gelen tanıdık sesini bile son anda duyabildi. (Osman Amca fabrikada bekçi başıydı ve meşhur futbolcu Basri Dirimlili'nin babasıydı)

-Ne koşarsın böyle bre, babana mı? -Evet Osman Amca dedi. gülümseyerek.

-Neler söylemişin baban için öyle be. Çok sevinmiş adamcağız, ağzı kulaklarına varır.

-Ne demişim? diye sordu genç adayı çocuk, utancından kızarmış bir sesle.

-Hele okulu bir bitireyim. Babama bahçeli bir ev alırım, kira evlerinde oturmaktan kurtulur, biraz rahat eder demişin, öyle mi?

Sesinden sonra bir anda yüzüne yayıliveren utangaç tonlu kırmızılık, çocuğun soruya verebileceği en yalın yanıtıydı. Demek ki annesine söyledikleri, bulaşıcı bir hastalık gibi önce babasına, ondan da yakın arkadaşlarına geçmekte hiç zaman kaybetmemişti. Tanık olduğu bu olaydan sonra, babasına duyduğu saygı giderek büyüdü, minik yüreğine sığamaz oldu. Doğrusu O'nun, bu kadar mutlu olacağını beklemiyordu. Yıllar yılları kovaladı. Ortaokul, lise bitti derken, üniversite yılları başladı. Anlatılmaz bir duyguydu üniversiteli olmak, o onuru taşımak. Çünkü ailedeki ilk üniversiteliydi O.

Her şey okulun bitimine bir adım kalıncaya değin öylesine güzeldi ki. Yaz tatili biterken, genç adamın bedenini, son dönemece giriş heyecanı kuşatmıştı. Takvimler aylardan ekimi, ekimin de yirmi dokuzunu gösterirken, akşam üzeri gelen bir haberle birlikte zaman adeta durdu, dondu. Özlemler yarım kaldı, düşler sonsuza ertelendi. Öyle bir vurgun yemişti ki, ayakta durmak ne kelime. Fidanları kökünden söken bir fırtınaydı bu. Fırında soğuk titreyiş, buzda alev alev yanıştı.

Genç adamın babası, işçi arkadaşlarını sürekli uyardığı halde kendisi, şeker çuvalı yüklenen bir yük vagonunun bozuk kapağı altında kalmış, sevdiklerine, sevenlerine hoşça kalın bile diyemeden çekip gitmişti. Yıllar hızlı akışını sürdürdü. Genç adam büyüdü, olgunlaştı. Hatta babasının öldüğü yıllardaki yaşından da fazlalaştı yaş. Ama bahçe içinde, yeşillikler arasındaki evinin önünde, tahta iskemlesine oturmuş babası hiç değişmedi, hep öyle kaldı. Ayak ayak üstüne atmış, nasırlı ellerinde tuttuğu çay bardağı (yoksa kahve fincanı mı?), sarışın olduğu için güneşli havalarda sürekli taktığı güneş gözlüğü, Mona Lisa benzeri biraz mutluluk, çokça hüznü karışımı gülümser durur. Bu görüntü hafiften sararsa, puslansa da, genç adamın dünyasında yaş(l)anmamışlığa direnişini umarsızca sürdürür.

Bu anlatılanların tümüyle öykü, o genç adamın da öykü kahramanı olmasını öyle çok isterdim ki. Anlatılması güç de olsa bunların hepsi gerçektir. Hem de benim gerçeğim. O, alçaktan uçan coşku dolu genç adayı çocuk bendim. Ölüm haberiyle oluşan geçici körlük sonrası, bir süre el yordamıyla dolaşan, okumakla okumamak arasında gidip gelen genç adam da bendim. Oynamak istemesem de bu rol benim için yazılmıştı. Babam, yanından geçerken hep ürperdiğim, ürperdiğim için de ısığa ve türkülerin korumasına sığındığım mezarlıkta yatıyor yıllardır. Oradan geçerken bir daha hiç korkmadım. Ama babamı, yaşamımın en sağlam güvencesini hep aradım. O'nunla arkadaş, dost, sırdaş olmadık. Oyunlar oynayamadık, çocuklaşamadık. Şöyle gönlümüzce dertleşemedik. Ara sıra birbirimize takılıp kızdıramadık. Başım dara düştüğünde O'na bir şeyler danışmadım. Çok arzuladığı halde, diplomamı gösterme şansını bile yakalayamadım.

O hep çalışmak zorunda kalan bir işçiydi, ustaydı. Ameleliğin, alın terinin, emeğin ustası. Her şeyin okumaktan geçtiğine inanacak kadar da ileri görüşlü bir usta.

Büyük ozan Cemal Süreya, babasını şu ölümsüz dizelerle anlatır:

Sizin hiç babanız öldü mü? Benim bir kere öldü, kör oldum.

O gün bu gündür ışığı arar dururum. Boşuna mı arıyorum dersiniz?

(*) 29 Ekim 1967'de bir iş kazası sonucu yitirdiğim ve oğlu olmaktan her zaman onur duyduğum babamdan geride kalanlar.

İzmir- Karşıyaka Gecekondu Mahallelerindeki İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Bir İşte Çalışmış Olma ve Ortaokulu Devam Etme Tutumları ve Gelecekteki Meslek Beklentileri

KOZCU AKSEL Şeyda^(a), BAYÇIN Sibel^(b), ŞAHBAZ Tuğrul^(c),
ŞAHBAZ Hilal^(d), ÖNCÜ Sevgül^(e), ÖZGÜLE Abide^(f)

Araştırmanın amacı; İzmir Çalışan Çocuklar Grubu'nca yürütülmekte olan ilkököl 5. sınıf öğrencilerinin velilerinin ÇEM (Çıraklık Eğitim Merkezi) hakkında bilgilendirilmesi projesi öncesinde Karşıyaka ilçesi gecekondu mahallelerindeki ortaokula devam etmeme riski en yüksek olan öğrencilerin hangi ilköküllere gittiklerinin belirlenmesi ve bunu etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılmasıdır.

GİRİŞ

Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi İzmir'de de hızlı bir göç olgusu yaşanmaktadır. Özellikle kente yeni gelen aileler aşırı doğurganlık ve işsizlik nedeniyle geçim sıkıntısına düşmekte ve çok sağlıklı koşullarda yaşamaktadırlar. Geçim sıkıntısına çare olarak ilkököl sonrasında çocukların bir işte çalışarak aile bütçesine katkı yapması beklenmektedir. Uzun süren ve oldukça masraflı olan örgün eğitimin yetersizlikleri ve meslek edinme garantisini vermemesi de çocukların iş yaşamına erkenden atılmasını gerekli kılmaktadır. Aileler iş tercihi yaparken eve daha çok para gelmesini göz önüne aldığından **çocukların sağlıklı koşullarda çalışması, en doğru mesleki bilgilerle donanması ve yaratıcı yönlerinin gelişmesi** geri planda kalmaktadır.

DİE tarafından Ekim 1994'te uygulanan Çocuk İstihdamı Anketi Sonuçları'na göre Türkiye'de 6-14 yaş grubu çocuklar toplam nüfusun % 20'sini oluşturmaktadır. (11.889.000 çocuk) ve bu çocukların % 8.5'i (1.008.000 çocuk) ekonomik bir faaliyette bulunmaktadır."

Türkiye'de çalışan her 100 kişiden 5'ini 6-14 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocukların % 21 ailesi istediği için, % 39'u hane halkı gelirine katkı, %29'u ise hane halkının ekonomik faaliyetine katkıda bulunmak için çalışmaktadırlar.¹

İzmir'deki hızlı nüfus artışının ana nedeni göçtür, İzmir kent nüfusu 1960 yılında 1.063.000'dan, 1985'te 2.317.829'a yükselmiştir.¹²¹ 1997 yılında yapılan son nüfus sayımı sonuçlarına göre İzmir şehir nüfusu 3.120.000'dir.⁽³⁾

Düzensiz ve sağlıklı hızlı kentleşmenin sonuçlarından birisi de sokakta çalışan ve yaşayan çocuklardır. Esin KONANÇ tarafından Ankara'da yürütülen bir alan çalışmasında sokakta çalışan 170 çocuğun çoğunun ailesinin parçalanmamış olduğu, her gece eve döndüğü, ailesinin yoksul olduğu ve kırdan kente göçtüğü saptanmıştır. Bu çocukların çoğunun okula da gittiği, geri kalan zamanlarda jilet, su, balon, simit satıp, ayakkabı boyadıkları ve yer yer yetişkin asgari ücretini geçen paralar kazandıkları saptanmıştır⁴¹. Ancak zorlu iş koşulları, iş garantisinin ve meslek öğrenme şansının olmaması dolayısıyla sokakta çalışmak uzun vadede çocuklar için zararlıdır. Bu yüzden okula devam etmeme riski yüksek olan çocuklara yönelik önlem ve aile eğitimi yürütülmesi düşünülen projenin temel amacıdır.

EVREN:

Gümüşpala, Cumhuriyet, Örnekköy, Yamanlar ve Küçük Yamanlar Mahallelerindeki 12 ilkököl ve ilköğretim okulunun 5.Sınıflarında okuyan 1634 çocuk evreni oluşturmaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA:

Araştırmaya katılan 1634 öğrencinin %46.6'sı kız, % 53.4'ü erkektir.

Çocukların % 21.7'sinin (355 çocuk) ilkökulda okurken bir yandan da para karşılığı bir işte çalıştığı saptanmıştır. Araştırma kapsamındaki ilköküllerin müdürleri bu çocukların çoklukla simit satma, ayakkabı boyama gibi geçici işlerde çalıştıklarını söylemişlerdir.

DİE Çocuk İstihdamı Anketi sonuçlarına göre 6-14 yaş grubu çocukların % 87'si bir öğrenim kurumuna devam etmekte ve bunların sadece % 4'ü ekonomik bir faaliyette bulunmaktadır. Bu araştırmaya göre Türkiye'de 12 yaştan küçük çalışanların sayısı 327000 civarındadır ve toplam istihdamın % 2.1'ini oluşturmaktadır⁽¹⁾.

Fişek'in 9-18 yaşları arasında 676 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada çocukların % 27.2'sinin 11 ve daha küçük yaşlarda tam zamanlı çalışmaya başladığı, çalışma yaşamına tam zamanlı katılım yaşı ortalamasının 12.6 olduğu saptanmıştı^{r(5)}

Kozcu'nun 1988'de İzmir'de 60 çırak üzerinde yaptığı bir çalışmada çırakların %25'i ilk kez çalışmaya ilkököl bitirmeden başladıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada da ilk işe başlama yaşı ortalaması 11 yaş 9 ay olarak belirlenmiştir.⁽⁶⁾

Çalışmamızda elde edilen veri Fişek ve Kozlu'nun çalışmalarıyla uyumlu olmasına karşılık, ilkököl çağında çalışma oranı DİE sonuçlarına göre çok yüksektir. Bunun nedeni araştırmamızda informal sektörde ve kayıt dışı çalışan çocukların da saptanmış olmasıdır.

Yamanlar ve K. Yamanlar bölgelerindeki çocukların daha yüksek oranda ilkökulda okurken çalışmaya başladıkları görülmüştür ama bölgeler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanamamıştır. Bölgelerin tümü gecekonduardan oluştuğu için bu sonuç normaldir.

Araştırmanın yürütüldüğü tarihte 8 yıllık zorunlu eğitim henüz yasalaşmamış ve uygulamaya geçilmemiş olduğundan çocuklara okula devam edip etmeyecekleri sorulmuştur. "Bilmiyorum" yanıtı verenlerin de "Ortaokula devam etmeme riski" taşıyan gruba dahil edilmesi yerinde görülmüştür. Tablo 1'de görüldüğü gibi

ortaokula devam edeceğini belirten çocukların en düşük oranda olduğu bölgeler gene Yamanlar ve Küçük Yamanlar mahalleleridir. Ek olarak Gümüşpala mahallesinde de bu oran oldukça düşüktür. Bölgeler arasında çocukların ortaokula devam etmeme görüşü açısından anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$).

Gürhan Fişek, çalışmasında ortaokula devam edip etmemenin çocuk işçinin kökeninden etkilendiğini göstermiştir. Köyde doğan ve 7 yaşından sonra kente gelen veya halen köyde oturan çocuk işçilerin % 76.8'i orta öğrenime hiç başlamamışken, kentte doğan veya kente 6 yaşından önce gelenlerde orta öğrenime hiç başlamama oranı (% 49.1) çok daha düşüktür⁽⁵⁾.

Çalışmamızda ortaokula devam etmeme görüşünde bölgeler arasında görülen farklılık, bu bölgelerin daha fazla yeni göç alan bölgeler olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 1. Bölgelere göre ortaokula devam edip etmeme hakkında çocukların görüşleri.

Bölge		Evet	Hayır	Bilmiyorum	Toplam
Yamanlar	Sayı	62	9	28	99
	%	62.6	9.1	28.3	6.6*
K. Yamanlar	Sayı	363	67	113	543
	%	66.9	12.3	20.8	36.2*
Cumhuriyet	Sayı	297	22	58	377
	%	78.8	5.8	15.4	25.2*
Örnekköy	Sayı	102	8	25	135
	%	75.6	5.9	18.5	9.0*
Gümüşpala	Sayı	228	32	84	344
	%	66.3	9.3	24.4	22.9*
Toplam	Sayı	1052	138	308	1498
	%	70.2	9.2	20.6	100.0

*Kolon yüzdeleridir.

İstatistik yapılırken "Bilmiyorum" ve "Hayır" birleştirilmiştir.

$x=23.8$ $SD=4$ $P=0.0001 < 0.05$

Fişek, çocukların okulu bırakma nedenlerini incelediğinde % 61.4'ü kendi isteği ile çalışmaya başladığını, % 3.8'i çalışmayı hem kendilerinin, hem ailelerinin istediğini belirtmiştir. Okumaya karşı isteksizlik ve okulda başarısızlık okulu bırakma nedenleri içinde %59.1'lik bir paya sahiptir ve eğitim sistemimizin çocukları kavrayamadığı ve yönlendiremediğini düşündürmektedir. Aynı çalışmada evde çalışan kişi sayısı arttıkça, orta öğrenime başlama oranının düştüğü de gözlenmiştir⁽⁵⁾.

Araştırmamızda bölgedeki çocukların %29.8'inin (446 çocuk) gelecek yıl ortaokula devam etmeme olasılığı bulunduğu saptanmıştır. Bu çocuklar ve aileleri Çiraklık Eğitim Sistemi hakkında bilgilendirilerek çocukların sağlıklı, güvencesiz ve yeterli mesleki eğitim alamayacakları işyerlerinde çalışmalarını engellenmelidir.

Erkek çocukların ilkokulda okurken çalışma oranının kızlarından 6-7 kere daha yüksek olduğu görülmektedir. Ve bu fark istatistiksel olarak çok anlamlı bulunmuştur. Bu farkın nedeni erkek çocuklarından sokakta marjinal işler yapması istenirken, kızların bu tip işlerde ve sokakta çalışmalarına izin verilmeyişi olabilir.

Çalışan çocuklar içinde erkeklerin oranı Türkiye genelinde % 59 iken, kentlerde bu oran % 77 ile daha da yüksektir⁽¹⁾. Kırsal kesimde kızlar çalışma yaşamına daha çok ücretsiz aile işçisi olarak katılırken, kentlerde çalışma yaşamına girmeleri daha zordur. Çünkü tarımda çocuklar kendi ailesinin işini görmekte veya başkasının işinde çalışsa bile ailesiyle birlikte olmakta, kentlerde ise başkasının yanında ücretli olarak çalışmaktadır.

DİE Çocuk İstihdamı Anketi sonuçlarına göre kırsal yörelerde çocukların % 92'sinin ücretsiz aile işçisi olarak, kentlerde ise % 68'inin ücretli ve yevmiyeli olarak bir başkasının yanında çalıştığı saptanmıştır⁽¹⁾.

Fişek, 11 yaş ve daha küçük yaşlarda çalışma yaşamına başlama oranının erkeklerde (%29.6), kızlara göre (%13.8) daha yüksek olduğunu göstermiştir⁽⁵⁾.

Kız çocuklarının daha çoğunun ortaokula devam etmeyeceğini ve daha çoğunun bu konuda kararsız olduğunu görüyoruz. Erkek çocuklar, kızlara oranla istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha yüksek oranda ortaokula devam edeceklerini belirtmişlerdir.

Çalışma yaşamında kendine fazla bir yer bulamayan kız çocuklarının ilkokul sonrasında eğitimlerini sürdürme olanakları da azalmış görünmektedir. 8 yıllık zorunlu eğitim uygulaması bu sorunun çözümünde çok faydalı olacaktır. Aksi takdirde kızlara evlenene kadar evde oturmaktan başka seçenek kalmamaktadır. Ancak İzmir ölçeğinde başta tekstil, ayakkabıcılık, bayan kuaförlüğü ve diş protez teknisyenliği gibi işlerde kızların çalışma olanakları vardır.

İlkokulda okurken para karşılığı herhangi bir işte çalışan çocukların ortaokula devam etmeme eğiliminin istatistiki olarak anlamlı oranda daha yüksek olduğu görülmektedir. İlkokulda okurken bir işte çalışıp para kazanması çocuğun öğretime devamını engellemektedir. DİE anketi de bir öğretim kurumunda okumanın, çocukların ekonomik amaçla işte çalışmasını önleyici bir etken olduğunu göstermiştir⁽¹⁾.

Tablo 2. Cinsiyete göre çocukların ilkokulda okurken ücret karşılığı çalışma durumu

C İNSİYET	Çalışmış		Çalışmamış		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
KIZ	35	5,6	586	94,4	621
ERKEK	274	38,5	438	61,5	712
TOPLAM	309	23,2	1024	76,8	1333

İstatistik yapılırken "Hayır" ve "Bilmiyorum" kolonları birleştirilmiştir.

$x = 13.86$ $SD = 1$ $p = 0.0002 < 0.05$

Çocuklara en son olarak büyüünce hangi mesleği seçmek istedikleri sorulmuştur.

67 çocuk birden çok meslek yazmıştır. Bu çocukların hemen tamamı doktor, öğretmen, mühendis, polis, hukukçu gibi ilk sıraları alan ve uzun bir eğitim görmeyi gerektiren meslekler edinmeyi istemektedir. Ancak yaşamın gerçekleri ile bu özelemler uyuşmamaktadır. 38 çocuk bu soruya "Bilmiyorum" yanıtını vermiştir. Diğer meslekleri yazan çocukların 83'ü erkek, 38'i kızdır. Kimi çocuklar kuaförlük, matbaacılık, elektrikçilik, bell-boy vb. ilk planda akla gelmeyebilecek meslekleri yazmışlardır. Erkek çocuklarında diğer meslekleri yazma daha çok görülmüştür, bunun nedeni ilkokulu bitirmeden erkek çocuklarının ileri akademik eğitim gerektirmeyen işlere yönelmeye başlaması olabilir. Kızların ileri eğitim gerektirmeyen diğer meslekleri az yazması ise bu alanda da model eksikliği olduğunu düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Karşıyaka gecekondü mahallelerindeki ilkokul ve ilköğretim okullarının 5. Sınıf öğrencilerini kapsayan bu araştırmada % 46.6'sı kız, % 53.4'ü erkek toplam 1634 öğrencinin ilkokulda okurken para karşılığı bir işte çalışma ve ortaokula devam edip etmeme hakkındaki görüşleri ile bunları etkilemesi olası olan cinsiyet ve yaşadığı bölge gibi bilgiler araştırılmıştır.

Çocukların yaşadığı bölgelerle, ilkokulda okurken para karşılığı bir işte çalışması arasında bir ilişki saptanamamıştır.

Gümüşpala, Yamanlar ve Küçük Yamanlar bölgelerindeki ilkokullarda okuyan çocuklar araştırma kapsamındaki diğer bölgelere göre anlamlı ölçülerde daha düşük oranda ortaokula devam edeceklerini belirtmektedir

Cinsiyet, ilkokulda okurken para karşılığı bir işte çalışma ve ortaokula devam edip etmemeyi belirleyen bir etmen olarak saptanmıştır. Erkek çocuklar daha ilkokulda okurken kızlara göre 6-7 kat daha yüksek oranda çalışmaya başlamakta ve ortaokula da daha yüksek oranda devam edeceklerini belirtmektedirler.

11 yaşından küçük çocuk çalıştırmak yasalarımıza göre suç olmasına karşın ilkokulda okurken para karşılığında part-time çalışma oranı % 21.7 bulunmuştur. Ekonomik sıkıntılar yasaların önüne geçmiştir. Bu çocukların ilkokul bitiminde daha yüksek oranda ve eğitimlerini keserek çalışmaya başlamaları beklenen sonuçtur. Nitekim çocukların % 29.8'i ortaokula devam etmeyeceğini belirtmiş veya bu soruya "Bilmiyorum" yanıtını vererek kararsızlığını ortaya koymuştur. Çocukların meslek tercihlerine bakıldığında bu bölgedeki okullarda da ilk sıraları üniversite eğitimi gerektiren mesleklerin aldığı görülmektedir.

Ancak ailelerinin maddi sıkıntıları nedeniyle büyük olasılıkla eğitimini sürdürmeyecek olan bu çocuklara bir an önce ulaşmak ve onları iş yaşamındaki sağlıklı, güvencesiz, eğitimden uzak koşullardan kurtaracak Çıracılık Eğitim Merkezleri'nden haberdar etmek ve bilgilendirmek gerekmektedir. 3308 sayılı Çıracılık Yasası kapsamına giren işlerde çalışmaları ve ÇEM'lerde öğrenim görmeleri çocuklara pek çok haklar getirmekte ve çıracılık devresinde korunmalarını sağlamaktadır. Bu yüzden ailelerin ve çocukları yönlendirecek olan öğretmenlerin ÇEM'ler hakkında bilgilendirilmesi ve gereğinde bilgi edinme/ iş bulma amacıyla başvuracağı sürekli büro-merkezlerin oluşturulması yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu arada 8 yıllık zorunlu eğitim uygulaması başladığından dolayı benzeri araştırmaların 8. Sınıf öğrencileriyle farklı bölgelerde yinelenmesinin yararlı olacağını düşünüyoruz.

- Ege Üni. Edebiyat Fak. Psikoloji Böl. Öğretim Üyesi
- Çalışma Bakanlığı Teknik İş Müfettişi
- Halk Sağlığı Uzmanı
- Tıp Doktoru
- Sosyal Hizmet Uzmanı, İzmir Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- Tıp Doktoru, Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı

KAYNAKLAR

- DİE Çocuk İstihdamı Anket Sonuçları, Ekim 1994
- Türkiye Cep İstatistik Yıllığı, 1988.
- İzmir İli Nüfus İstatistikleri
- KONANÇ Esin, Ankara'da 170 sokak çocuğu üzerine çalışma
- FİŞEK Gürhan, Çocuk işçilerin mediko-sosyal sorunları araştırması, MEAVVARDS Ortadoğu Araştırma Ödülü, 1986
- KOZCU Şeyda, Çıracılarla İlgili Bir Ön Çalışma. Çocuk İstismarı ve İhmalı. Ankara 1991

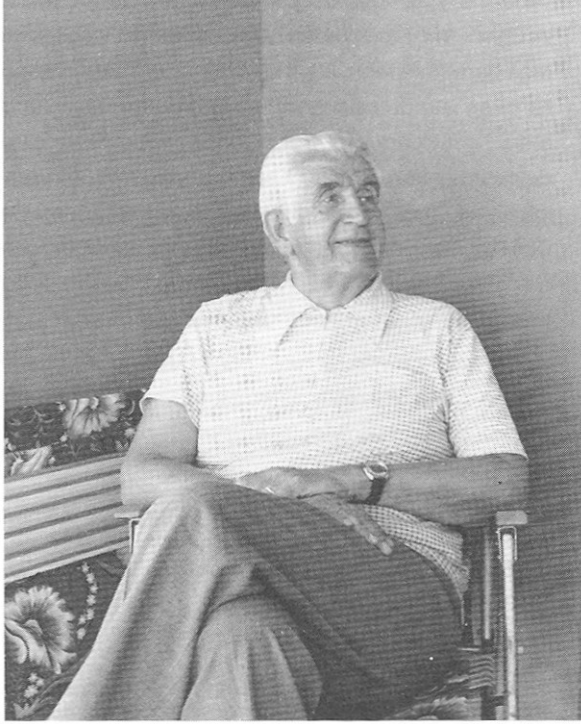
VAKIF HABERLERİ

Prof. Dr. Nusret H. Fişek Anıldı.

Her yıl 3 Kasım ve 21 Kasım tarihlerinde Prof. Dr. Nusret H. Fişek, çeşitli etkinliklerle anılmaktadır. 21 Kasım, onun doğum günü, 3 Kasım ise aramızdan ayrıldığı gün...

2 Kasım 1998'de Türk Tabipleri Birliği tarafından düzenlenen ve "Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı"nın tartışıldığı panel, Ankara Üniversitesi İbni Sina Hastanesi Konferans Salonu'nda yapıldı. Bu yasa tasarısı ile getirilmek istenen ve yönetim sistemini baştan aşağı değiştirmeyi amaçlayan değişiklikler çeşitli boyutlarına anlatıldı.

3 Kasım 1998 günü, saat 9.00'da mezar başında yapılan anma toplantısında Prof. Dr. Nusret H. Fişek Hizmet Ödülü sahibi Prof. Dr. Rahmi Dirican bir konuşma yaptı. Aynı gün Prof. Dr. Kazım Türker, 1990 yılından beri, her yıl aralıksız yinelediği gibi Cumhuriyet Gazetesinde bir makale yazarak, Prof. Dr. Nusret H. Fişek'i ve eylemlerini anımsattı.

Prof. Nusret H. Fişek 82 Yaşında... Nice Yıllara...

Prof. Nusret H. Fişek 82 Yaşında... Nice Yıllara..

Aynı gün. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından düzenlenen anma toplantısında, yapılan protokol konuşmalarının ardından, Kızılay Derneği Genel Başkanı Kemal Demir, Prof. Dr. Fişek ile ilgili Bakan-Müsteşar olarak geçirdikleri ve Türkiye'nin sağlık tarihinde en önemli dönemlerden biri olan 1963-65 dönemiyle ilgili anılarını anlattıktan sonra, "Kızılay" kurumsal önemini ve tarihsel gelişimini inceledi.

3 Kasım akşamı, Gazi Üniversitesi tarafından, G.Ü. Eğitim Fakültesi Konser Salonu'nda düzenlenen "Prof. Dr. Nusret Fişek Barış Dinletisinde Dr. Türev Berki'nin piyano resitali yer almıştı.

21 Kasım 1998'de ise Fişek Enstitüsü tarafından düzenlenen Düşünce Atölyesi, Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda yapıldı. "Bireyin Kimlik Savaşımı (Birey Olma)"nın tartışıldığı toplantı, her zamanki gibi canlı ve katılımcı bir ortamda gerçekleştirildi. Avukat İlknur Kalan ve sosyolog Prof. Dr. Bahattin Akşit'in "tetikleyici" olarak katıldılar. Toplantıya katılan değişik mesleklerden, çeşitli toplum kuruluşlarından ve farklı illerden gelen katılımcılar, daha da zenginleşerek ve yükleri artarak görev yerlerine döndüler.

VAKIF HABERLERİ

Oldukça canlı iki ay geçiren Vakıf, toplumda ilgili ve gönüllü odağı olmayı sürdürüyor.

SENDİKALARDA UZMANLIK GRUBU EĞİTİMLERİ ATÖLYE ÇALIŞMALARI

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın, Friedrich-Ebert Vakfı'nın desteğiyle düzenlediği bir dizi atölye çalışmasından ikisi Eylül ve Ekim aylarında Gerede'de gerçekleştirildi.

17-18 Eylül 1998'de "Çocuk İşçiliği"nin tartışıldığı atölye çalışmasına, Vakfımızı temsilen, Oya Fişek, Nurhayat Kemerli, Dr. Murat Fırat, Fatma Ülkü Selçuk ile "Çocuk İşçiliği Sorunu ile Sendikalar Niçin ilgilenmelidir?" başlıklı bildirisi ile Doç. Dr. A. Gürhan Fişek katıldı. Vakfımızın çalışmalarının ve önerdiği modelin de tartışıldığı toplantıda, yeni "gönül-bağı projeleri" için olanaklar da araştırıldı.

1-4 Ekim 1998'de bu kez medya ile sendikaların ilişkilerin ve olanakların tartışıldığı atölye çalışmasında Vakıf Başkanımız Oya Fişek, "Radyo'nun Önemi, Sendikalarca Yararlanılma Olanığı ve Kurulabilme Koşulları"nı tartıştığı bildirisiyle katıldı.

YARIŞMA ÖDÜL TÖRENİ VE "ANKARA'DA ÇOCUK OLMAK"

Küçük işyerlerinde küçük yaşta çalışmaya başlayan ve topluma katkıda bulunan arkadaşlarımızı, yaşıtı öğrencilerin nasıl algıladığı, toplumun bu "küçük dev adamlara" vefa borcunu nasıl ödeyebileceğini tartışan ilköğretim öğrencileri, resimle, şiirle ve düzyazıyla duygularını anlattılar.

Eylül başında toplanan iki ayrı jüri, "İlköğretim Okulu Öğrencileri Arasında Çalışan Çocuklar Konulu Resim, Şiir ve Düzyazı Yarışması" sonuçlandırdı. Başarılı olan küçük arkadaşlarımıza ödülleri 11 Ekim 1998 günü Türk, İş Salonu'nda (Ankara) yapılan bir toplantıyla verildi.

Ödül töreni ile "ödüle değer görülen" Yapıtların Sergisi'ne, Devlet Bakanı Hasan Gemici, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürü Esat Sağcan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü Ömer Benokan ve Çankaya Kaymakamı Emin Selçuk Botsalı katıldılar. Konuklarımız, birer konuşma yaparak hem çalışan çocuklar konusundaki görüşlerini - çalışmalarını anlattılar; hem de ödül kazanan küçük arkadaşlarımızı kutlayarak ödülleri verdiler.

Ödül töreninin ardından, "Habitat sonrası yaşama geçen Çocuk Kozası'nı oluşturan vakıf ve derneklerin katılımı" ile düzenlediğimiz Ankara'da Çocuk Olmak konulu panele geçildi. Jülide Gülizar'ın yönettiği ve Çalışan, özürsüz, korumalı, bağımlı ve öğrenci birer küçük arkadaşımızın katıldığı panel, ilgiyle izlendi ve alkışlandı.

Program, küçük arkadaşlarımızın müzik ve folklor gösterisiyle sona erdi.

Ankara'da Çocuk Olmak: İsmail Altınop - TED Ankara Koleji Vakfı

Ankara'da Çocuk Olmak: İsmail Altınop - TED Ankara Koleji Vakfı

8.ULUSALARARASI EL SANATLARI VE ÜRÜNLERİ FUARI

15-19 Ekim 1998 tarihleri arasında Atatürk Kültür Merkezi Salonları'nda (Ankara) düzenlenen 8.Uluslararası El Sanatları ve Ürünleri Fuarı, bir çok yerli ve yabancı katılımcının sergilediği ürünleri ile çok canlı ve kalabalık bir etkinlik oldu.

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı'nın Tanıtma Kolu'nu oluşturan gönüllülerin de çeşitli el ürünleri ile katıldıkları ve her ziyaretçiye etkinliklerimizi tanıtmaya ve broşürümüzü verme uğraşındaydılar. Büyük bir özveriyle gerçekleştirilen bu etkinlik, aynı gönüllü grubumuzun, çeşitli kermeslerde aynı yönde gösterdiği çabayla birlikte, Vakfımız için büyük bir anlam taşımakta ve mesajlarımızın yayılmasında da çok etkili olmaktadır.

Yine bu çalışmanın bir uzantısı olarak Vakfımızca düzenlenen ve 19 Aralık 1998 Cumartesi günü Ankara Oteli Salonlarında bir Kermes düzenlendi. Bir toplumsal katılım ve paylaşım biçimi olarak, kermesler, toplum örgütlerinin son zamanlarda sıkça başvurduğu yöntemlerden biri... Yalnızca gelir sağlama çabasının ötesinde, kendisini anlatma - tanıtma ve gönüllü çabaları yoğunlaştırma olanakları da vermektedir. Kermesimizde tüm gönül verenleri ve ilgilenenleri görmek istiyoruz.

DÜŞÜNCE ATÖLYESİ : TOPLUMSAL DUYARLILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Çalışma Ortamı Dergisi'nin yayını sürdürmekle, yalnızca çalışmalarını ve değerlendirmelerini sergilemenin ötesinde, bir paylaşım ortamı da oluşturduğuna inanan Vakfımız, okur seminerleri (düşünce atölyesi) geleneğini de sürdürüyor. 27.kez yapılan bu çalışmalar Fişek Enstitüsü çevresinde bir ekol, bir gönüllü yumağı ve bir dinamizm oluşmasına da büyük ölçüde katkıda bulundu. Bu seminer ve atölye çalışması ile toplanan bilgi ve deneyim birikimi, çeşitli alanlarda çalışmalar yapan kişiler için önemli bir referans niteliğinde. Bir çok yüksek lisans ve doktora tezinde, bu dergiden ve çalışmalardan yapılan atıflarla karşılaşılıyor. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte-si'nden Fatma Özdemir Uluç'un "tetikleyici" olarak katıldığı tartışma ortamı, çok zor bir konuyu çeşitli boyutlarıyla tartışmış olsa da, toplantıdan ayrılanlarda hala tartışılacak çok şeyin olduğu izlenimi vardı. Toplantı sonunda da varlığını sürdüren düşünceler arasındaki farklılıklar, bu düşünce atölyelerinin renkliliğinin ve "mutlaka ikna" değil de "düşünce paylaşımı ve birbirini dinleme - eğitim" ilkelerinin yinelenen yansımalarından biriydi.

Yeni uygulamaya başladığımız, faks ile katılım yöntemi de bu çalışmada çok olumlu sonuç verdi. Derginin bu sayısından bunlardan bazılarını siz de okuyacaksınız. Bundan sonraki çalışmalarımızda da, düşünce atölyesine çeşitli nedenlerle katılma olanağı bulamayanların, yazılarıyla aramızda olacağını umuyoruz.

WEB SAYFASI ARALIK BAŞINDA HAZIR (www.fisek.org.tr)

Fişek Enstitüsü'nün çalışmalarının ve ilkelerinin tanıtıldığı web sayfamız için son hazırlıklar H. Doruk Fişek, Fatma Ülkü İrmak ve A. Gürhan Fişek tarafından yapılıyor. Aralık başından itibaren Türkçe ve İngilizce bir başvuru kaynağı olarak görücüye çıkacak.

Katılımcı köşelerin de tasarlandığı bu sayfayı eleştiri ve katkılarınızla zenginleştirmenizi bekliyoruz.

Umuyoruz ki, web sayfası, Enstitümüzün "düşlerin ve eylemlerin paylaşılması" ilkesini yeniden yaşama geçireceğimiz, eylemlerimizden biri olacak.

Sürekli yenilenmesine, böylece, bir izleyenin tekrar tekrar izlemesine olanak sağlayacak bir nitelik taşımasını amaçlıyoruz.

Ankara'da Çocuk Olmak

Ankara'da Çocuk Olmak

KİTAP TANITIMI

TÜBİTAK-TTGV BİLİM-TEKNOLOJİSİ-SANAYİ TARTIŞMALARI PLATFORMU Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu Raporu: Enerjinin Etkin Kullanımı ve Sürdürülebilir Enerji Yaklaşımı

Mayıs 1998/Ankara

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ile Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)'nin ortaklaşa hazırladığı "Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu" raporu yayınlandı. Raporun tanıtım yazısında raporun yayınlanma amacı şöyle ifade ediliyor: "... Yaşadığımız sorunlara kalıcı çözümler bulabilmenin Türkiye'nin bilim-teknoloji-sanayi yeteneğini yükseltmekle mümkün olacağını paylaşan TÜBİTAK ve TTGV'nin, konunun bu bütünsellik çerçevesinde tartışılması, görüş ve öneri geliştirilmesi ve bunların siyasi otorite de dahil olmak üzere ilgili çevrelere iletilmesinin temini için destek sağladıkları Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'na bağlı "Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu" yaklaşık bir yıl süren çalışmalarını 22 Mayıs 1998 tarihinde tamamlayarak, Enerji Teknolojileri Politikası alanında mümkün olduğunca geniş bir çevrenin görüş ve önerilerini yansıtan bir rapor hazırlamıştır..."

Raporda karşımıza çıkan çok önemli iki kavramı ve kavramların tanımlarını rapordaki şekliyle verelim.

a. Sürdürülebilir Enerji - Sürdürülebilir Kalkınma: "Sürdürülebilir enerji yaklaşımı, gereksinimiz olan enerjinin en az finansmanla, en az çevresel ve sosyal maliyetle ve sürekli olarak teminine olanak sağlayan politika, teknoloji ve uygulamaları kapsamaktadır."

b. Enerjinin etkin kullanımı ve enerji tasarrufu: "Enerjinin etkin kullanımı, refah seviyesinden fedakarlık yapmaksızın ve kalite ve performansı düşürmeden bir mal veya hizmet elde etmek için gerekli olan enerji miktarının azaltılmasıdır."

Yukardaki tanımlara ek olarak her iki konuda şu açıklamalarda bulunuluyor; Enerji alanında sürdürülebilirlik, enerjinin etkin kullanımı ve enerji tasarrufu, enerji üretimi ve kullanımının çevrede meydana getirdiği olumsuz etkilerin ve kirlenmenin en aza indirilmesi için çevre dostu enerji stratejisi geliştirilmesi, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının artması ve bu alandaki teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Enerjinin etkin kullanımı sonucunda sağlanacak enerji tasarrufunun, daha hızlı ve daha ucuza elde edilebilir enerji kaynağı olduğu bütün dünya tarafından kabul edilmektedir.

Rapor değişik sanayi sektörlerindeki enerjinin etkin kullanımı ile ilgili örnekler verirken, enerji üretim ve kullanımındaki çevre dostu teknolojilere ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yer veriyor.

Sonuçta Türkiye ile ilgili enerji politikaları önerileri ve bu alanda gerekli örgütlenmeler sıralanıyor.

Çarpıcı iki örnek ile yazımıza son verelim: 1. Ülkemizde 1996 yılında üretilen elektrik enerjisinin iletim ve dağıtım yolu ile % 21'i kaybolmaktadır. Bu oran her yıl artma eğilimi göstermektedir ve OECD ortalamasının üstündedir. 2. Ticari kuruluşların eski teknolojileri kullanmadaki ısrarı ve tüketicilerin yeterli bilince ulaşmamaları nedeniyle, 26 mm çaplı 36 W'lık ince florasanlar yerine 38 mm çaplı 20-40W'lık kalın florasanlar kullanılmakta ve sonuçta %25 daha az ışık elde edilmekte ve %10 daha fazla enerji kullanılmaktadır.

Haluk ORHUN